

11) studeni: **Predan za vas**

Predan za vas

Molitva

Ps 111

Uvod

Misa nam je dana od Isusa kako bismo aktualizirali – posadašnjili u svom životu – spasenje i novi život koji je obećan na stranicama Biblije. Ponovno u misi otkrivamo kako molimo i pjevamo riječima Svetoga pisma. Ali, postoji i dublja biblijska dimenzija ovoga dijela u misi.

Slavlje izraelskoga naroda bilo je građeno od priznanja grijeha zajedno s prinosom žrtve (Lev 5,5-6); isto tako i davanje hvale i slave Bogu (Ps 86,12; 147,12).

Razrada teme

I. Uvodni obredi

a) Naša žrtva

Biblijsko bogoslužje je prinošenje žrtve. Naše bogoslužje u misi isto tako je oblik žrtvenog prinosa. Čujemo to redovito u misi, iako možda ne zapazimo ili ne razumijemo u potpunosti što to znači. Primjerice, nakon što svećenik pripremi oltar, obraća nam se ovim riječima: „Molite, braćo i sestre, da moja i vaša žrtva bude ugodna Bogu, Ocu svemogućemu.“ Mi odgovaramo: „Primio Gospodin žrtvu iz tvojih ruku, na hvalu i slavu svojega imena i na korist nama i čitavoj svojoj svetoj Crkvi.“

Što je žrtva? Općenito govoreći, žrtvovati znači dati Bogu prinos nečega što ima važnost – životinje, plodova zemlje, hrane, pića ili tamjana. Taj prinos može imati mnogo značenja, ali ispod svakog žrtvenog čina je znanje o dugu koji dugujemo Bogu kao izvoru života i blagoslova. Žrtva je bila sveopća praksa religija staroga svijeta, te je također srž religijskog štovanja i prakse koju nalazimo u Bibliji.

II. Porijeklo bogoslužja

a) Prvi svećenik

Biblija nigdje ne objašnjava žrtvu ni njeno porijeklo, ali vidimo da se žrtva prakticira od prvih stranica Svetoga pisma. Djeca Adama i Eve prinose žrtvu – Kain od plodova zemlje, Abel od prvine svoje stoke (Post 15,8-10; 22,13). Noa također pokazuje kako je naslijedio tradiciju bogoslužja koja sadrži spaljivanje životinjskih prinosa (Post 7,2; 8,20). Abraham, otac izabranoga naroda, odgovara Božjem pozivu podižući oltar i prinoseći žrtvu (Post 15,8-10; 22,13). Tijekom cijelog prvog dijela Biblije vidimo Abrahamove sinove kako podižu oltare i prinose žrtve (Post 26,25; 35,1-7).

Dvije su žrtve iz Knjige Postanka važne za naše razumijevanje mise: žrtva zagonetnog svećenika-kralja Melkisedeka (Post 14,18-20) i Abrahamova žrtva u 22. poglavlju Postanka. Melkisedek je prvi svećenik spomenut u Bibliji. On je „svećenik Boga Svevišnjega“. On je također kralj Šalema, zemlje koja će se kasnije zvati „Jeru-Šalem“, što znači „Grad mira“ (Ps 76,2). Ova kombinacija svećenika i kralja rijetka je u Starom zavjetu, ali kasnije vidimo da se primjenjuje na kraljevskog sina Davidova (Ps 110,4) i u Novom zavjetu na Isusa (Heb 7). Melkisedekova žrtva je osobita i zbog toga što ne sadrži životinje. On je prinio kruh i vino, kao što je prinio i Isus na posljednjoj večeri.

b) Prinos voljenog sina

Melkisedek je svoju žrtvu zaključio svećeničkim blagoslovom Abrahama, a Abraham će se kasnije vratiti u Šalem kako bi prinio svoju žrtvu. Na brdu Moriji, mjestu koje će se kasnije identificirati s Jeruzalemskim hramom (2 Ljet 3,1), od Abrahama se traži da žrtvuje svoga jedinoga voljenog sina, Izaka. U priči o „vezivanju“ Izaka novozavjetni pisci vidjeli su predskazanje Božjega prinosa vlastitog ljubljenog Sina na križu (Post 22,12-16; Iv 3,16).

c) Pashalna žrtva

Jasno je da je, u vrijeme egipatskoga ropstva, žrtvovanje bilo središnje bogoslužje Izraelaca. Mojsijev zahtjev Faraonu bio je da dopusti narodu da otputuje u pustinju „kako bi prinijeli žrtvu Gospodinu, našem Bogu“ (Izl 3, 18; 5,3-8). Žrtva označuje najznačajniji trenutak u Izraelskoj povijesti – Pashu koja ubrzava izlazak naroda iz Egipta. Priča o Pashi (Izl 12,1-30) je određujuća drama Staroga zavjeta. Presudna je za razumijevanje raspeća i spomena raspeća – mise.

Primjećujemo odjek priče o Abrahamu i Izaku. Bog zove Izraela: „Moj sin, moj prvorođenac“ (Izl 4,22). Za vrijeme Pashe, Bog upućuje svaku obitelj da uzmu janje bez mane, ubiju ga i da njegovom krvlju poškrope dovratnike granom izopa. Nakon toga neka blaguju pečeno janjeće meso s beskvasnim kruhom i gorkim zeljem. Bog obećaje da će, ako Izraelci učine tako, njihovi prvorođenci biti pošteđeni. On će proći mimo (heb. pasakh - prolaziti, preskočiti) njihovih kuća kada dođe oboriti egipatske prvorođence. Žrtveno janje je umrlo kako bi prvorođenci ljudi – i Božji prvorođenac Izrael – živjeli. U noći prve Pashe, Bog utvrđuje njeno obdržavanje kao „spomen-dan“ i „trajnu uredbu“ za sljedeće naraštaje (Izl 12,14-24). Kada Izraelci stignu do brda Sinaja, potvrđuju svoj savez s Bogom prikazujući žrtvu (Izl 24,3-8).

Mojsije podiže oltar sa dvanaest stupova i naređuje da se žrtvuju mladi junci i da se njihova krv stavi u posude, te da se razlije po oltaru. Nakon toga zapisuje Božje riječi i odredbe u „knjigu saveza“ koju potom čita pred narodom. Kada narod obeća da će živjeti prema riječima te knjige, Mojsije poškropi narod žrtvenom krvlju govoreći: „Ovo je krv Saveza koji je Jahve s vama uspostavio na temelju svih ovih riječi.“ Zatim Mojsije sa starješinama jede žrtveni obrok u prisutnosti Božjoj.

Dnevno žrtvovanje bilo je određujuća karakteristika Izraelskog bogoslužja nakon ulaska u Obećanu zemlju. Zapravo, veći dio Zakona ili Petoknjžja (Pentateuh – prvih pet knjiga Biblije) je posvećeno obrednim zakonima i mjerama koje do preciznih detalja određuju način na koji Izraelci moraju prinositi žrtvu (Lev 7-9; Br 28; Pnz 16).

Žrtve se moraju prinositi u „šatoru sastanka“ – prenosivom svetištu koji je čuvao Kovčeg saveza, mjesto Božje slavne prisutnosti (Izl 25,8-22; Jš 3,8-11). Kovčeg je sadržavao znakove Božjeg saveza (Heb 9,4) – ploče Deset zapovijedi (Izl 40,20), Aronov svećenički štap (Br 17,10) i nešto mane kojom su se Izraelci hranili u pustinji (Izl 16,32-34). Zaređenje Arona i njegovih sinova za Izraelske svećenike, kao i početak dnevnih žrtvovanja, ključni je trenutak Starog zavjeta.

U Šatoru sastanka Aron i Mojsije blagosloveli bi ljude te prinijeli prinos za grijeh, paljeni prinos i prinos mira, kako je Bog odredio. Vatra bi došla iz Gospodnje prisutnosti i zahvatila prinose na oltaru (Lev 9,22-24; Izl 29,38-42). U svećeničkim žrtvenim prinosima ostvaruje se Božji savez: „I s Izraelcima ću se tu sastajati, i moja će ih slava posvećivati... Ja ću prebivati među Izraelcima i biti njihov Bog.“ (Izl 29,43.45).

d) Kraljev Hram

Kada je Izrael postao kraljevstvo pod Davidom i njegovim sinom Salomonom, Kovčeg je dobio trajni dom u Hramu.

Kovčeg je vraćen u Jeruzalem radosnim religijskim slavljem obilježenim žrtvenim prinosom vola i ovna te svećeničkim blagoslovom (1 Ljet 15,1-16,3; 2 Sam 6,11-19). Hram je izgrađen prema božanskom nacrtu (1 Ljet 28,19). Bog je Salomonu rekao da će to biti: „Moj dom žrtve“ (2 Ljet 7,12). Vrlo slično prizoru ustanovljenju dnevnih žrtava, i prizor posvećenja Hrama obilježen je vatrom koja s neba silazi nad oltar dok se narod prostire u štovanju (2 Ljet 7,1-4). Na taj su dan kralj i narod prinijeli 22 000 volova i 120 000 ovaca. Od toga trenutka Izraelski žrtveni obredi imaju svoje središte u Hramu.

Salomon je, poput svoga oca, prinosio svećeničke žrtve u skladu s Mojsijevim zakonom (2 Ljet 7,4; 8,12). Doista, izraelski je vladar uspoređivan s svećenikom-kraljem Melkisedekom (Ps 110). Hram je, prema tradiciji, izgrađen u Šalemu, gdje je Melkisedek bio vrhovni svećenik i kralj (Ps 76,3). Također se smatra da je izgrađen na istom brdu, Moriji, gdje je Abraham prinio svoga sina i gdje je Bog izrekao svoju zakletvu da će spasiti sve narode (2 Ljet 3,1; Post 22,2-18).

III. Dom žrtve

a) Vrijeme žrtvovanja

Bogoslužje Hrama ujedinilo je sve oblike žrtvovanja koji su nestali. Izraelski se ritualni život sastojao od raznih vrsta žrtvenih prinosa:

- Paljenica – cijela životinja spaljuje se na oltaru za „ugodan miris Gospodinu“ (Lev 1,3-17; 6,8-13).
- Prinosnica – mljeveno zrnje – brašno, pomiješano s uljem i tamjanom i obično prineseno zajedno s nekom drugom žrtvom (Lev 2,1-16; 6,14-23; Br 6,14-17; 28,3-6).
- Pričesnica – žrtva mira – životinjska žrtva kod koje se loj i bubrezi pale na oltaru, a meso jede onaj koji je prinio i svećenici (Lev 3,1-17; 7,11-36).
- Okajnica – žrtva za grijeh – životinja (junac, koza, ovca, grlica itd.) koja se prinosi za iskupljenje grijeha i očišćenje grješnika (Lev 4,1-5,13; 6,24-30).
- Naknadnica – žrtva za krivnju – ovan koji se prinosi za iskupljenje nakon grijeha protiv svetih stvari ili iskupljenje zbog uvrede nanesene bližnjemu

Izraelci su brojali dane, tjedne i godine prema žrtvama. Svaki je dan započinjao i završavao žrtvom – janje za žrtvu paljenicu, brašno i ulje, te ljevanicu vina (Izl 29,38-42; Br 28,3-8; Ezr 3,5; Neh 10,34). Svakog sedmog dana, na Šabat, žrtve se udvostručuju (Br 28,9-10).

Početak svakog mjeseca Izraelci su slavili slavlje na mlađak (mladi mjesec), prinoseći Bogu paljenicu, prinosnicu, okajnicu i ljevanicu (prinos pića) (Br 28,11-15). Svaka se nova godina slavila kao Roš Hašanah s ritualnim žrtvama (Br 29,1-6).

Izraelski kalendar sadržavao je i druga godišnja slavlja, svako obilježeno ritualnim žrtvama – blagdan Sjenica (Br 29,12-38; Lev 23,33-43); blagdan Pedesetnice (Br 28,26-31); i Dan pomirenja, na hebrejskom Yom Kipur (Br 29,7-11; Lev 23,26-32). Liturgijsko središte Izraelske godine ostao je blagdan Pashe (Br 28,16-25, Lev 23,4). U Isusovo vrijeme više od 2 milijuna hodočasnika iz cijelog svijeta napučilo bi Jeruzalem.

Iako je izraelski zakon propisivao da svećenici prinose žrtve u Hramu i za Izraelce ponaosob i za cijeli narod, ove su žrtve shvaćane kao duboko osobna stvar.

b) Što žrtva označava

Zašto je Bog ustanovio žrtvu kao način štovanja?

Bog, zapravo, ne „treba“ žrtvu, kao što proroci i psalmisti govore (Ps 50, 9-13). U početku, čini se da Bog od Izraelaca traži žrtve nekih vrsta životinja kako bi ih naučio nečemu i kako bi ih pročistio od štovanja lažnih idola. Mojsije to prepoznaje kada Faraonu govori kako će Egipćani biti vrlo uvrijeđeni izraelskim žrtvama (Izl 8,25-27). Tri životinje koje je Bog zapovjedio Izraelcima za žrtvu – govedo, ovce i koze – Egipćani su smatrali božanstvima.

Bog, u stvari, od naroda traži da ritualno ubiju „bogove“ kojima su služili u Egiptu. Žrtva je bila oblik pokore za izraelsku idolatriju (Jš 24,14, Ez 20,7-8; Dj 7,39-41).

Izraelskim žrtvama pripadala su i druga značenja. Kao što smo vidjeli kod prinosa za „krivnju“ i „grijeh“, žrtve su često služile kao djelo odricanja i tuge zbog grijeha. Životinjska krv označavala je život onoga koji prinosi žrtvu. Shvaćajući da njegov grijeh zaslužuje smrt, osoba je ponudila život životinje umjesto svoga.

Drugdje su žrtve bile poklon koji je priznavao Božju vrhovnu vlast nad svime stvorenim.

Prinoseći žrtvu od prvine svojih plodova ili svog stada, vjernici su davali dio sebe - nešto što im treba za život – kako bi Bogu zahvalili za njegove blagoslove (Lev 23, 10-14; Pnz 26, 1-11; Izl 13, 1-2; Br 3,11-13.44-51).

c) Prinos zahvale

U Hramskoj liturgiji koju donose psalmisti i proroci vidimo rastuće poimanje toga da Bog ne traži samo žrtve paljenice, nego da zahtjeva također unutarnju, odnosno duhovnu žrtvu.

Duhovna žrtva nije bila u suprotnosti sa životinjskom žrtvom. Idealno bi bilo kad bi izraelske žrtve prinesene u Hramu odražavale njihov prinos samih sebe, skrušenog i poniznog duha spremnog slijediti Božju volju.

Proroci, pak, pišu da je postojala odvojenost između žrtava koje su ljudi prinosisi u Hramu i stanja njihovih srdaca. Izaija govori da njihov manjak vjere i pravednosti čini njihove žrtve bezvrijednima (Iz 1,10-16; Am 4, 4-6; Mal 1,10.13-14). Jeremija podsjeća da Bog nije zapovjedio paljenice nakon oslobađanja iz Egipta, nego je tražio od svog naroda da ide Njegovim putem i sluša Njegov glas (Jer 7,21-24; Mih 6, 6-8).

Kako je vrijeme prolazilo, Izrael je shvatio da je Bog zapravo traži ljubav, a ne žrtve (Hoš 6,6). Psalam 40 posebice spominje životinjske žrtve, prinosnice, paljenice i okajnice. Bog ne traži to, kako pjeva psalmist, nego radije želi „uši otvorene poslušnosti“ i srca kojima je milo vršiti Božju volju. Psalam 40, 1-11 svrstan je u Toda psalme (npr. Ps 18, 30, 32, 41, 66, 69, 118, 138).

Toda je hebrejska riječ koja znači prinos zahvale ili zahvalnica. Zapravo, često se prevodi grčkom riječi euharistia, odakle i dolazi naša riječ euharistija. Mnogi su psalmi napisani kao pratnja u prinosu Toda žrtve, posebne vrste „prinosa mira“ koje je uključivao žrtveni kruh, meso i ponekad vino, koji se prinosio u Hramu u društvu obitelji i prijatelja (Lev 7, 1-21).

Osoba bi učinila takvu „žrtvu zahvale“ i prinijela „čašu spasenja“ (Ps 116,13-14.17-18) kao zahvalu što ju je Bog spasio iz neke pogubne situacije – ozbiljne bolesti, progona ili bilo koje smrtne opasnosti. Pjevajući Toda psalme, vjernik je veličao Boga i slavio novi život koji je dobio Božjim spasenjskim zahvatom.

Psalam 69 je dobar primjer Toda psalma. Počinje zazivom za Božju pomoć (Spasi me, o Bože!), sadrži dugu žalopojku o nevoljama koje su snašle vjernika, te završava slaveći Boga i dajući mu hvalu, veličajući njegovo ime i potičući druge da se uzdaju u Gospodina.

Psalam 22, koji je Isus molio na križu, je još jedan Toda psalam. Započinje vapajem napuštenosti („Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?“), prisjeća se mučenja od strane zlikovaca, te završava riječima pobjede – psalmist slavi Boga što ga je čuo i spasio.

Mnogi su drugi psalmi sastavljeni kao „procesijske himne“, koje su se pjevale dok bi Izraelci žrtvovali u Hramu. I ti psalmi također podsjećaju na unutrašnji značaj žrtvovanja. U tim psalmima žrtvi se pridružuje hvala Bogu što je Izrael izbavio od njihovih neprijatelja i ugnjetavača (Ps 54, 6-7; 66,5-9.13-20; 107, 21-22; 116, 3-4.8-9.17-18).

Dok je hvalio i slavio Boga, vjernik je obećavao dati svoj život Bogu u zahvalu: „Vežu me zavjeti koje učinih tebi, o Bože: prinijet ću ti žrtve zahvalne jer si mi dušu od smrti spasio... da pred Bogom hodim u svjetlosti živih.“ (Ps 56, 12-14; 40, 6-8; 51, 14.23; 141,2).

Kasniji starozavjetni tekstovi čak nude uzore za žrtvu srca koju Bog traži (1 Sam 14,22; Izr 21,27; Sir 34,18-19). Izaija proriče da će Bog poslati slugu koji će svoj život prinijeti za narod (Iz 42, 1-4; 49, 1-6; 50, 4-9; 53,11). Ovaj je sluga uspoređen sa žrtvenim janjetom na koga je Bog „položio krivnju“ svih ljudi. Satrt zbog opaćina ljudi, proboden zbog njihovih grijeha, daje život „za grijeh naroda“. (Iz 53, 1-11).

Budući da su bili svjedoci herojskih mučenika, Izraelci su razvili pojam o ljudima koji se slobodno predaju poslušnosti Božjem zakonu kako bi okajali grijeh naroda (2 Mak 6,12 – 7,40).

IV. Dostojan je Jaganjac

a) Isusovi naslovi

Sveto pismo daje Isusu mnogo naslova. Nazvan je Pomazanik (Dj 4,26) i Krist (Dj 3,20). Često ga se nazivalo „Gospodin“, „Gospodar“, „Učitelj“. Zove se „Lav iz plemena Judina“ (Otk 5,5), „Veliki svećenik“ (Heb 3,1), „Sin Božji“ (Mk 1,11), i „Kralj židovski“ (Mk 15,2.26). Takvi naslovi priznaju Isusa Bogom, Kraljem i Glavom Crkve na nebu i na zemlji.

Ali u posljednjoj knjizi Biblije nazvan je – ne manje od 28 puta – Jaganjcem: „Dostojan je zaklani Jaganjac primiti moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov“ (Otk 5,12).

To je vrlo neobičan opis. Nekako se čini potpuno suprotan ostalim naslovima kojima se Isus opisuje. Dok drugi naslovi sugeriraju moć i veličanstvo, opis Isusa kao Jaganjca nameće sliku slabosti i nedostatka moći. Ali, taj naslov odražava temeljno vjerovanje Staroga zavjeta – vjerovanje koje nastavljamo ispovijedati u svakoj misi. Svaki puta kada slavimo misu svećenik govori: „Evo Jaganjca Božjeg, evo onoga koji oduzima grijeh svijeta. Blago onima koji su pozvani na gozbu Jaganjčevu.“

Ove riječi spajaju dva retka iz Svetog pisma: opis Isusa koji govori Ivan Krstitelj (Iv 1,29.36) i riječi anđela o nebeskoj gozbi u zadnjoj knjizi Biblije (Otk 19,9).

b) Jaganjac Božji

Zašto ga zovemo Jaganjcem?

Zato što se, uza sve žrtve koje su Izraelci prinostili, jedna posebice isticala kao najvažnija žrtva u kalendaru: Pasha, koja je slavila Izraelovo izbavljenje iz Egipatskog ropstva (Izl 12).

Središnji dio slavlja Pashe bio je žrtvovanje janjeta bez mane i jedenje njegova pečenog mesa. Zvanjem Isusa Janjetom Novi zavjet želi da se prisjetimo upravo te starozavjetne žrtve. Slika Isusa kao Jaganjca izražava vjeru kršćana da je njegova smrt na križu bila žrtveni prinos – kao janje koje su Izraelci žrtvovali prije izlaska iz ropstva. U ispovijedanju vjere da je Isus Jaganjac Božji u našem slavlju euharistije, prisjećamo se njegove žrtvene smrti na križu, ali i više od toga; mi ponovno uprisutnjujemo tu žrtvu.

V. Isus, posljednja i savršena žrtva

a) Isus i Izak

Novi zavjet Isusa predstavlja kao novo Pashalno Janje.

Ali i više od toga, Novi zavjet predstavlja njegovu žrtvu na križu kao posljednju i savršenu žrtvu prema kojoj sve biblijske žrtve pokazuju i kojoj se raduju.

Kako smo primijetili u prethodnome predavanju, u priči o vezivanju Izaka je Novi zavjet vidio predskazanje Božjeg prinosa svog jedinog ljubljenog Sina na križ (Post 22,12.15; Iv 3,16).

Nije teško pronaći paralele u ta dva događaja: Otac žrtvuje svojeg jedinog ljubljenog sina. Nakon što je Išmael protjeran u pustinju (Post 21,9-14), Izak je bio Abrahamova jedina nada za potomstvo – „Uzmi svoga sina, jedinca svoga Izaka koga ljubiš“ (Post 22,2).

Ivanovo evanđelje koristi isti jezik kada opisuje prinos Isusa: „Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca“ (Iv 3,16).

Poslanica Hebrejima govori da je Abraham bio spreman „prikazati svoga jedinorođenca“ i da je vjerovao da će Bog uskrisiti Izaka od mrtvih (Heb 11,17-19). Nije li zanimljivo da je Izak spašen od smrti „treći dan“ (Post 22,4.11-12).

Uz paralelu kako otac prikazuje sina jedinorođenca s nadom u uskrsnuće, postoje i druge paralele koje je dobro istaknuti.

Abraham je uzeo drva za žrtvu paljenicu i stavio ih na Izakova ramena (Post 22,6). Isus je, također, prikazan kako „sam nosi svoj križ“ (Iv 19,17), iako, oslabljen od brutalnog bičevanja, nije ga mogao ponijeti teret cijelim putem (Mk 15,21).

Žrtva ide svojevrijedno prema smaknuću. Iako je u umjetnosti Izak često prikazan kao dječak, Židovski i kršćanski komentatori ističu kako Izak nije mogao biti nevoljna žrtva (žrtva bez svoje volje). Bio je mladi, jaki muškarac koji je mogao nositi drva za veliku žrtvu, a Abraham je imao preko stotinu godina. Da je Izak imalo pružao otpor, Abraham ga nikako ne bi mogao svladati. Vjeruju da je Izak, kao i Krist, prinio sebe kao žrtvu Bogu; kao što je Isus položio svoj život (Iv 10,18) u poslušnosti Očevoj volji (Mk 14,36).

Žrtva Izaka bila je na brdu Moriji. Bog nalaže Abrahamu da „ide u krajinu Moriju“ i da žrtvuje Izaka „na brdu koje ću ti pokazati“ (Post 22,2).

Prema pradavnoj tradiciji. Solomon je izgradio Hram na mjestu na kojem je Abraham trebao žrtvovati Izaka. (2 Ljet 3,1). Mjesto na kojem je Abraham bio voljan prinijeti svoga sina postalo je mjesto na kojem je Božji narod prinosisio svoje žrtve. Golgota, izvan Jeruzalema, također se povezuje s brdom Morijom. A tamo je Bog prinio svog Sina.

Bog je providio žrtvu za Abrahama. Kada je Izak upitao oca „Gdje je ovca za žrtvu paljenicu?“, Abraham odgovara „Bog će providjeti ovcu za žrtvu paljenicu“ (Post 22,7-8). I bio je u pravu – kad ga je anđeo zaustavio prije nego je žrtvovao Izaka, Abraham je našao ovna spremnog za žrtvu umjesto Izaka (Post 22, 10-13).

Za posljednju je žrtvu Bog providio novo Janje, svoga Sina Jedinorođenca. Kako je Pavao napisao: on „ni svojega Sina nije poštedio, nego ga je za sve nas predao“ (Rim 8,32). Vezivanje Izaka bilo je uzorak za kasniju žrtvu Pashe, gdje je ponovno janje zauzelo mjesto voljenog prvorođenog sina.

Vidjet ćemo i kako novozavjetni pisci pažljivo ističu kako je Isusova smrt usko paralelna sa žrtvom Pashe.

b) Isus – Pashalno janje

„Jer već je žrtvovana Pasha naša, Krist“ (1 Kor 5,7).

Od samih početaka kršćani su vidjeli Kristovu smrt na križu kao posljednju pashalnu žrtvu. U većini jezika koje kršćani govore riječ Uskrs dolazi od korijena pask-, koji dolazi od hebrejske riječi za Pashu. (Hrvatski je jedna od iznimaka, naša riječ dolazi od samog glagola uskrsnuti.) Zato Isusa i dalje nazivamo Jaganjcem Božjim, i zato se Krist prikazuje kao Janje u simboličnoj viziji Knjige Otkrivenja.

Autori Evanđelja ističu očite paralele u kojima se otkriva da je Krist konačna pashalna žrtva: Isusovo suđenje i smaknuće dogodilo se tijekom blagdana Pashe (Lk 22,1-2). Sva četiri Evanđelista brižno su zapisala tu činjenicu. Ivan donosi detalj da je Pilat predao Isusa da se razapne „oko podneva“ na dan priprave (Iv 19,14-16).

Ivan, koji je jedini od Evanđelista zapisao taj detalj, imao je veze sa svećenicima (Iv 18,16; ovdje je Ivan „drugi učenik“ koji je poznao velikog svećenika). Znao je da su svećenici počeli klati pashalno janjad oko šeste ure (a to je u podne) na dan priprave. Očito je da nam želi pokazati da je Isus pashalno Janje koje vode na klanje.

Nijedna Isusova kost nije slomljena. Vojnici su namjeravali slomiti noge svim razapetim zločincima kako bi brže umrli, ali Isus je već bio mrtav kad su vojnici došli do njega (Iv 19,31-36). Jedan je vojnik zario koplje u Isusov bok kao provjeru, ali kosti mu nisu slomili.

Ta je činjenica Ivanu tako važna da se osjećao dužnim uvjeriti nas da „Onaj koji je vidio svjedoči i istinito je svjedočanstvo njegovo. On zna da govori istinu da i vi vjerujete“ (Iv 19,35).

Da bi provjerio da smo shvatili poantu Ivan govori „jer se to dogodilo da se ispuni Pismo: Nijedna mu se kost neće slomiti“ (Iv 19,36). Pismo na koje se poziva je uputa za pripravu pashalnog janjeta: „...niti na žrtvi smijete koju kost slomiti“ (Izl 12,46; također Br 9,12, Ps 34,20).

Izopova trska sa spužvom umočena je u ocat i prinesena Isusu na križu (Iv 19,29). Izopova trska je služila za prskanje krvi pashalnog janjeta (Izl 12,22).

Isus nije bio samo prinosna žrtva. Žrtvu nisu prinijeli vojnici koji su tukli i ubili Isusa; njihova je namjera bila ubiti čovjeka, ne prinijeti žrtvu. Nego, Isus je sam sebe prinio kao žrtvu. Kao naš Veliki Svećenik (Heb 3,1) Isus je „sebe predao za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodan miris“ (Ef 5,2).

Pavlove riječi nas podsjećaju na Knjigu izlaska 29, 18, gdje se prinosi žrtva za posvećenje Aronovih sinova za svećenike. Pavao želi priopćiti da je Krist u isto vrijeme Janje prikazano za žrtvu i Veliki Svećenik koji žrtvu prinosi.

c) Isus i Toda

Žrtva zahvalnica, ili Toda, bila je jedna od najvažnijih vidova bogoštovlja u Hramu u Jeruzalemu. Toda se prinosila kao zahvala za izbavljenje iz neke velike opasnosti. Dobar

primjer Toda psalama je Psalam 22. Prvi redak odmah prepoznajemo: „Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?“ – to su riječi koje je Isus viknuo s križa (Mk 15,34).

Zvuče kao plač očajnika. Ali ako poznajemo cijeli psalam – a Židovi koji su stajali u podnožju križa zasigurno su znali – znamo da završava pobjedom. Psalmist slavi Bog jer ga je izbavio. Povezujući ovaj psalam s Isusovim posljednjim riječima, znamo da Isus nije govorio o očaju nego o pobjedi. Prinos tode bio je žrtveni obrok s prijateljima, koji je uključivao prinos kruha i vina. Zapravo, nalikovao je na žrtvu koju je kralj-svećenik Mekisedek podijelio s Abrahamom u zahvalu za izbavljenje naroda u Šalemu (Post 14,18-20).

Rabini starine naučavali su da će nakon dolaska Mesije sve žrtve nestati, osim tode, koja će se prinostiti zauvijek. Ili, ako bismo koristili termin koji je bio poznat milijunima Židova novozavjetnog vremena: Nakon dolaska Krista sve će žrtve nestati osim euharistije. Grčka riječ euharistia, kao i todah, znači „zahvalnica“, te su i neki Židovski pisci u prijevodu hebrejske todah koristili riječ euharistia.

VI. Kristova žrtva i misa

a) Savez ljubavi

Kada je Isus posljednji put krenuo u Jeruzalem, znao je da tamo ide umrijeti (Mt 20,17-19), a znali su to i njegovi učenici (Iv 11,16). Došao je u Jeruzalem na vrijeme za Pashu, te je ugovorio proslavu pashalne večere s dvanaesticom apostola.

Trojica evanđelista sačuvali su Isusove riječi i djela s te večere. Tih se riječi prisjećamo u svakom euharistijskom slavlju. Prema Pavlovom pismu Korinćanima možemo vidjeti da je praksa slavlja euharistije započela vrlo rano. Pavao se u poslanici prisjeća da je Isus uzeo kruh i vino, rekao da je to njegovo Tijelo i Krv te dodao: „Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi. Ovo činite kad god pijete, meni na spomen.“ (1 Kor 11,23-26)

U Matejevom i Markovom izvještaju, pošto je učenicima dao čašu, Isus je rekao: „Ovo je moja krv saveza“ (Mt 26,28; Mk 14,24).

Ove su riječi namjerna jeka presudne žrtve starozavjetne povijesti – žrtve koju je Mojsije prikazao kao proslavu Božjeg saveza s Izraelom nakon izlaska iz Egipta.

Nakon što je pročitao „knjigu saveza“ i nakon što su ljudi izrekli svoju vjeru, Mojsije uzima krv žrtvovanih bikova te njome škropi narod. Škropeći narod govori riječi koje je Isus citirao na posljednjoj večeri: „Ovo je krv Saveza koji je Jahve s vama uspostavio na temelju svih ovih riječi“ (Izl 24, 5-8).

Isus je s učenicima slavio tradicionalnu pashalnu večeru, ali donio je nešto novo, nešto što je podsjećalo na krvnu žrtvu Starog zavjeta, ali u obliku nekrvne žrtve tode.

b) Red Melkisedekov

Žrtva posljednje večere prisjeća se žrtve koju je prinio svećenik-kralj Mekisedek, koji je također prinio kruh i vino. (Post 14,18).

Poslanica Hebrejima tumači Melkisedeka kao znak koji predožnačuje Krista. Poput Meliksedeka, Isus prinosi kruh i vino; ali njegova je žrtva bezgranično veća jer su kruh i vino njegovo Tijelo i Krv.

Štoviše, svojim je učenicima dao način sudjelovanja u toj žrtvi. U toj pashalnoj večeri Isus je služio prvu misu. Zbog toga je Isusovo svećeništvo bezgranično veće od izraelskog svećeništva. Ti su svećenici umrli, a njihove žrtve nisu nas mogle spasiti od grijeha; ali Krist živi zauvijek, a njegova je jedna žrtva pobijedila grijeh i smrt zauvijek. „A glavno u ovom izlaganju jest: takva imamo Velikog svećenika koji sjede zdesna prijestolja Veličanstva na nebesima kao bogoslužnik Svetinje i Šatora istinskoga što ga podiže Gospodin, a ne čovjek.“ (Heb 8, 1-2)

c) Jedna vječna žrtva

Euharistija slavi smrt Gospodnju. Čujemo to u svakoj misi, ali prvim kršćanima nije promakla ironija u tome izrečena.

Krist, naš Gospodin, bio je brutalno mučen i ubijen, a mi slavimo taj događaj u ceremoniji koju zovemo euharistija – odnosno „zahvalnica“.

Zašto smo zahvalni? Jer Kristova žrtva nije bila beznačajna. Ta je žrtva prikazana za sve nas. Naša euharistija je, poput starozavjetne tode, žrtva zahvale Bogu što nas je izbavio od smrti.

Prvi kršćani nisu sumnjali da je Kristova smrt na križu, strogo govoreći žrtva – odnosno prinos iste naravi kao starozavjetne žrtve, ali ova ih žrtva sve nadilazi i ispunjava.

Primjerice, cijela je poslanica Hebrejima prepuna prikaza Krista koji je u isto vrijeme i Veliki svećenik i žrtva. Hebrejima 9, 13-14 uspoređuje životinjske žrtve sa Kristovom žrtvom, koji je „prinio sebe bez mane“ kao čistu žrtvu. Sveti Pavao opisuje Kristovu smrt kao žrtvu i u drugim svojim pismima (npr. Ef 5,2; 2 Kor 5,21).

Već smo vidjeli kako Evanđelisti, posebice Ivan, pažljivo ističu paralele između pashalne žrtve i Kristove smrti na križu. Napokon, slika „zaklanog Janjeta“ iz knjige Otkrivenja nema smisla ako Janje nije zaklano kao žrtva. Ova Kristova žrtva na križu je posljednja žrtva, jednom zauvijek. Dogodila se u određenom trenutku povijesti i neće se ponoviti. Sve starozavjetne žrtve išle su prema (radovale su se) ovoj žrtvi. Takvu vjeru ponovno nalazimo u poslanici Hebrejima.

Autor objašnjava da su Izraelci prinosili iste žrtve godinu za godinom, ali te žrtve ih „nisu mogle učiniti savršenima“ ili pravednima pred Bogom. Zato su ih stalno morali prinositi. Kad bi žrtve mogle obrisati njihove grijeha, ne bi imalo smisla nastaviti ih prinositi. „Ali po njima se iz godine u godinu podsjeća na grijeha. Jer krv bikova i jaraca nikako ne može odnijeti grijeha“ (Heb 10,1-4).

Nijedna žrtva koju su prinosili izraelski svećenici nije mogla odnijeti grijeha naroda. Isus je sebe prinio kao „jednu jedincatu žrtvu za grijeha“ i tim „jednim uistinu prinosom zasnogda usavrši“ ne samo Izraelce, nego sve ljude (Heb 10,11-14). Samo nas je Kristova jedina žrtva mogla uistinu učiniti Božjim svetim ljudima; njegova je žrtva učinjena „jednom zauvijek“ (Heb 10,10).

d) Predstavljati križ

Zašto onda misu zovemo žrtvom?

Možemo reći da je misa žrtva jer je Krist ustanovio euharistiju kako bi posljednja žrtva bila nama uvijek dostupna. Krist nije ponovno žrtvovan u misi nego, budući da je Krist prisutan u euharistiji, misa je sudjelovanje u njegovoj jedinoj velikoj žrtvi. Misa uprisutnjuje tu žrtvu, čini je dostupnom nama i čini nas njenim sudionicima. Kristova žrtva na križu ne može se ponovno dogoditi zato što se još uvijek događa danas u euharistiji. Žrtva je vječna, a svaka misa je dio te vječnosti.

Primijetimo razliku između pojmova „uprisutniti“ i „predstavljati“.

Iako se čini kao da isto znače, njihovo je značenje različito. Reći da nešto predstavlja nešto drugo znači reći da jedna stvar stoji umjesto druge. Riječ predstavlja stvar koju imenuje, a izabrani predstavnik predstavlja ljude koji su ga izglasali. Ali riječ NIJE ta stvar, a izabranik NIJE ljudi koji su ga izabrali.

Kada kažemo da misa uprisutnjuje Kristovu žrtvu na križu, onda govorimo da misa omogućuje da ta žrtva bude dostupna nama danas. Po cijelom svijetu, gdje god se slavi euharistija, Božji je narod prisutan kod jedne vječne Janjetove žrtve.

e) Svećenici prinose žrtvu

Svaki je član Božjeg naroda postao članom „svetoga svećenstva“ Crkve (1 Pt 2,4-5.9; Otk 1,6) jer je Izrael nekada bio nazvan „kraljevstvo svećenika“ (Izl 19,6). Svatko je od nas pozvan „prinostiti žrtve duhovne“ (1 Pt 2,4-5).

Kao što je Krist prinio sebe na križu i mi smo pozvani prikazivati svoja tijela i svoje živote u misi. Ujedinjeni s Kristom u krštenju, ujedinjeni smo i s njegovim svećeništvom. S njime i mi sebe prikazujemo kao žrtvu. „Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim: prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu - kao svoje duhovno bogoslužje.“ (Rim 12,1).

U tom duhovnom bogoslužju ujedinjeni smo sa svim kršćanima posvuda u svijetu koji slave isti sakrament. Ujedinjeni smo, također, i sa svim svecima u nebu – svi kršćani, svih vremena, dionici jedne savršene žrtve.

Zapravo, misa je nebo na zemlji, ne figurativno, nego doslovno.

VII. Umjesto zaključka Donose žrtvu posvuda

U Starome zavjetu žrtva se kreće u smjeru slavljenja i duhovnog bogoslužja, ali ne očekuje se da će žrtveno bogoslužje nestati iz Izraela.

Čak i proroci, koji su strogo kritizirali Izraelce zbog njihovog licemjerja, vidjeli su mjesto za žrtvu u novom i vječnom Davidovu kraljevstvu (Jer 17,25-26; 33,16-8).

Izaija je predvidio i „oltar Gospodinu“ u zemlji njihovog glavnog protivnika, Egiptu. U kraljevstvu koje će doći, kaže on, čak će i Egipćani prinostiti žrtve i pričesnice, te ispunjavati obećanja Gospodinu.

Na pragu Novoga zavjeta, u zadnjoj knjizi Staroga zavjeta, Malahija proriče istu stvar – ali u puno većoj mjeri. On vidi ljude cijelog svijeta kako prinose žrtvu Bogu: „Jer od istoka do

zapada veliko je ime moje među narodima, i na svakom mjestu prinosi se kad i žrtva čista Imenu mojemu, jer veliko je Ime moje među narodima - govori Jahve nad Vojskama.“ (Mal 1,11).

Pitanja za razgovor

- Zašto kršćanski i židovski tumači pisma zaključuju da je Izak slobodno prihvatio svoju žrtvu?
- Kojih pet vrsta žrtava je propisivao Stari zavjet? Što je Toda žrtva?
- Na koju starozavjetnu žrtvu upućuju Isusove riječi „moja krv saveza“?
- Zašto Ivan posebno naglašava da se Isusu nijedna kost nije slomila?
- Koliko puta je Kristova žrtva prinesena?
- Koja je razlika između „predstavljanja“ i „uprisutnjenja“ Kristove žrtve?

Literatura

- *Biblija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015.
- fra Mate Bašić, *Radni materijali autora*

12) *prosinac: Služba riječi i euharistijska služba*

Služba riječi i euharistijska služba

Molitva

Klanjam ti se smjerno

Klanjam ti se smjerno, tajni Bože naš, što pod prilikama tim se sakrivaš, srce ti se moje cijelo predaje jer dok promatra te, svijest mu prestaje.

Vid i opip, okus varaju se tu, al' za čvrstu vjeru dosta je što čuh. Vjerujem u svemu Kristu Bogu svom, istine nad ovom nema istinom.

Samo Bog na križu bješe oku skrit, ovdje je i čovjek tajnom obaviti. Vjerujem u oba, oba priznajem, s razbojnikom isto skrušen vapijem.

Rana kao Toma ja ti ne vidim, ipak Bogom svojim priznajem te s njim. Daj da vjera moja uvijek življe sja, da se ufam u te, da te ljubim ja.

Uspomeno smrti Spasa premilog, živi kruše što si život puka svog. Daj da sved od tebe i moj živi duh, dokraj žića budi najslađi mu kruh.

Pelikane nježni Spasitelju moj, blatna me u Krvi peri presvetoj. I kap njena može svijet da spasi cijel, da bez ljage bude posve čist i bijel.

Isuse kog sad mi krije veo taj žarku želju molim ti mi uslišaj. Daj da otkrito ti lice ugledam i u slavi tvojoj blažen uživam. Amen.